

הקצו ענין החנינו פנינו ההיסטוריו

מנהיג המיעוט, השופט העליון משה זילברג, שפסק דינו הפך מיסחך היסטורי, רי התייצב מאחורי מימצאי השופט חלוי.

מנהיג הרוב, נשיא בית המשפט יצחק אולשן, שהתייצב בראש השופטים שפטלו חלק מימצאי השופט המחזוי בנימין חלוי.

קהל, כאלו ספק בית המשפט העליון לתת רבליטציה מוחלטת לאיש שנרצח לפני עשרה חודשים. היתה לכך השפעה שנמשכה כמה ימים בכוח עצמה. מצידי הקאריקטורות לגליונות ערב השבת, העושים את מלאכתם עוד ביום הרביעי, מיהרו לצייר ציורים אקטואליים, על סמך ההנחה כי אמנם קסטנר יצא כקדוש וצדיק הדור, הם תיארו ציבור בוכה על קברו של קסטנר, זר פרחים בדמות פסקהוין על המצבה, רוח גדולה המפיצה לכל עבר את פסק דינו של חלוי. הארץ מיהר לשלוח את כתביו כדי להכניס נימה פרטית לויכוח הציבורי העקרוני, חיבר כתבה סוחפת דמעות על גורלם הטראגי באמת של אשת קסטנר ובתו האומללה. קול ישראל, שיותר על כל הסחאה, ליקט לו כמה פסקים מתאימים מפסקהוין, סירטר: "קסטנר טוהר"

מ אז משפטיהם של עולי הגרדום בתקופת השקיעה של המנדט, לא הכיר מגרש הרוסים בירושלים תכונה כזאת. מסביב לבנין הענק של בית המשפט הסתודדו משמרות במדים ובלאמדים. על הגגות, המקיפים את בית המשפט, עמדו שוטרים וקצינים, דרוכים לכל אפשרות.

בא בית המשפט נתקלו במחסום, שהוקם במיוחד כדי לנתק את המסדרון. כל אדם גאלץ לעבור ארבע נקודות ביקורת. בראשונה היה עליו לזהות את עצמו, לקבל רשיון. שוטרים ובלשים ערכו חיפוש מדויק בכיסי הגברים. פתחו את ארנקי הגברות. בנקודה השנייה נטלו השוטרים מידי הבאים את כל התיקים, הארנקים, הקבילות והצורות, וקרימו אותם בצד. בכל נקודה היה על הבאים לזהות את עצמם מחדש.

אנשים שנראו משומסמה חשודים במיוחד, עם בהיותם ענייכרם, ואם מפני שהמעתפניהם לא נשא חן מלפני הבלשים, הוכנסו לחדר צדדי, ושם נערך על גופם חיפוש מדויק נוסף. היתה זאת אחירה של בנינגראד משנת 1947. ראשי משמרת ירושלים הסתובבו במסדרונות, כדי לפקח אישית על אמצעי הבטחון. אפשר היה לחשוב כי צפויה בכל רגע התקוממות המונית, שתסתער על בית המשפט.

בפני מי הם פוחדים? שאל אחד העתונאים המופתעים, שכמו כל חבריו לא מצא הסכר להכונה המגוחכת. "אולי חוששת המשטרה כי מליוני טבחיו אושוויץ יקמו מקברם ויעלו על בנין בית המשפט!" הפטיר מיהשו בשקט. ואמנם, טבחיו אושוויץ עמדו במרכז המעמד שעמד להיערך באותו בוקר באולם בית המשפט העליון, בקומה השנייה של הבנין כבדהאבן במגרש הרוסים, בו נערכו בששתו משפט רצח ארלוזורוב, משפט דוב גורנר ומשפטי המחחרת הגדולים.

*** המחלוקת מאחורי דוכן השופטים

אולם פסקהוין, שהוקרא במהירות כזו על ידי שמעון אגרנט, היה שלו בלבד. וזו דרושים למעלה מיומנים כדי להבהיר זאת אפילו לפרקליטים ולעתונאים. עד הרגע האחרון ממש, כשהשופט האחרון ניגש לקרוא את פסק דינו, לא היתה ברורה העברה הפשוטית והיסורית ביותר של המעמד כולו: כי היו חמשה פסקי דיין נפרדים, אשר רובם חלקו איש על רעהו בנקודות עיקריות.

כבר בראשית הערעור התרשמו רבים באולם כי השופטים השונים מגיבים בצורה שונה על טענות הצדדים. במשך הזמן היה נראה כאילו התגבשו חזיתות. בעוד שבצד אחד הגיבו השופטים חשין ואולשן, וביחוד האחרון, בהסכמה אימת, ולפעמים קרובות אף מפורשת, למרבית הדברים שהשמיע חיים כהן, הרי השופטים גויטין, וזילברג, ושוב ביחוד האחרון, שישבו בשני הקצוות של הדוכן, נראו כאילו הם חולקים על עמדתו, ואינם מתכנעים עלידה לעומת זאת, כשדובר תמיר, היה המצב הפוך: בעוד שזילברג וגויטין הביעו, הן בהבעת פניהם והן בהגבותיהם, הסכמה למרבית טענותיו, התוכחו איתו אולשן וחשין באופן גמרץ ביותר, ואולשן שיג את דבריו פעמים רבות בטענות נגדיות, ואף בטון גרונ.

כך היה נדמה לרבים, כבר לפני שנה, כי בית המשפט יתפלג לסחות לשתי קבוצות, כשאוולשן וחשין מתייצבים מול זילברג וגויטין. לגבי עמדתו של אגרנט היו ספקות רבים יותר. השופט החמישי, יושב לשמאלו של אולשן, שאל שארות מעטות. פניו מאחורי המשקפיים העבים, היו חתומות. רק פעם אחת, כשאוולשן טירש את דבריו תמיר בצורה שלא נתקבלה על דעתו של תמיר, הודקף אגרנט על מושבו, הביס נכתו וזרק כאילו לתוך חלל האולם: "אני רוצה לשמוע את דבריו של מר תמיר במישרין!"

לגבי שופט מאוסק כמו אגרנט היתה זאת תגובה נדירה, אך בין השופטים האחרים היתה המתיחות בולטת לא פעם, כשפתקים נשלחו בתנועות עצבניות מאולשן לזילברג וחורה, וכששופט אחד מעלה על פניו הבעה גלויה של אירצון למשפט שאותו או תגובותיו של רעהו.

לא פעם היה שופט אחד שואל שאלה מסוימת את תמיר, ואחרי שהלה החל בתשובתו, שוסע לפתע על ידי שופט אחר, שקרא: "למה לאבד זמן על כך?" וכאשר היה תמיר מטסיק בדבריו ועובר לנושא אחר, חזר השופט הראשון ותבע: "טרם קיבלתי תשובה לשאלתי!"

עורכי דיין חתיקים לא מיהרו להסיק מכל זה מסקנות לגבי עמדת השופטים השונים. נסיונם בבית המשפט האנגלי, ואף בישראל, לימד אותם שלא פעם מפתיע שופט בפסק דינו את הפרקליטים שסמכו בניחושיהם על התרשמותם מהבעות פניהם ושאלות. אולם הפעם צדקו בעדי הניחושים. בית המשפט התפלג באמת בנושא מרכזי, כפי שהיה נדמה כמעט מן הרגע הראשון — אולשן וחשין מכאן, זילברג וגויטין מכאן. ורק השופט אגרנט, שלגבי פסק דינו לא היו השערות מגובשות, גרם למתיחות רבה יותר.

*** זיכוי למרשל סטין

ב פסק דינו של אגרנט תפס יותר ממחצית כל פסקהוין, שהשתרע על 201 עמודים מודסטים בצפיפות מכמות שיכול. במאחר כישתבר כי זהו פסק דינו של שלושת

*** יד נעלמת יוצרת סיפמה

ה מתיחות שנולדה בצורה כה מלאכותית, דבקה גם באולם בית המשפט, שלא התמלא לגמרי. שלוש מבין חמשת השופטים בגלימותיהם השחורות, נכנסו והתישבו. באמצע בלטו פניו החיחרות והמתוחות של יצחק אולשן, הנשיא.

מבעד לחלונות נראו דמויות השוטרים והקצינים, שטיפסו על סולמות אל המעקות התלולים של הגג. הקצין לוי אברהמי, מפקד משמרת מחוז ירושלים, התישב בעצמו על הספסל הראשון, המיועד לפרקליטים בלבד, ליד חיים כהן, כאלו כדי להיות קרוב למרכז האירועים האפשריים.

היה רושם של מבצר הנתון במצור. בעוד שרוב האורחים בחוץ התיחסו אל המארע ללא התרגשות יתרה, מאחר שלא נמצא כמעט איש שלא קבע מזמן את עמדתו לגבי פרשת קסטנר, הרי באולם שררה הרגשה של טעה הרתי-עולם. היה ברור כי צמרת המדינה, אשר פרשת קסטנר הכתימה את שמה בכתם כבו מנושא וזיעזעה את יציבותה הנפשית, ציפתה לנס אשר מסביבו תוכל להתארגן מחדש, ולהשיב לעצמה משהו מן הווה המוסרי שאבד. האם יהיה פסק דיין אחיד של כל השופטים או לא? שאלו העתונאים איש את רעהו. השאלה ריחפה באולם, ולמעשה בארץ כולה. מיהשו דאג להפיץ מראש את השמועה כי ישנו ספק מהאחד, המטהר את קסטנר לחלוטין. כתבי עתוניה הערב, אשר היו חייבים לסגור את גליונותיהם בעוד שעתיים, ציפו לתגלית שתספק להם את הכותרת.

אולם סקרנות זו — שהיתה טבעית ומונבת במשפט בעל משמעות לאומית כה רחבה — לא באה על סיפוקה. השופט אולשן הפטיר קצרות: "פסק דיין ראשון". השופט אגרנט כפוף מעל גל גליונות הנייר שלפניו, החל קורא מתוכם במבט האנגלי המובחק של יליד אמריקה, ובקצב שיגרתו שהלך התגבר במהירותו.

איש לא ידע, וגם השופט אולשן לא ציין זאת, אם זהו פסק דינו של יחיד או פסק דינו של כל השופטים, או פסק דינו של רוב או מיעוט. אירחאות זו, כשצורפה לשמועות הקדומות (והכזובות), יצרה חיש מהר סטיכזה ציבורית שמשטה בארץ כולה. שררה מבוכה כללית לגבי תוצאות המשפט.

לא עברו שעות, ויד נעלמת ניצלה את המבוכה הזאת כדי לבשל דיסה משלה. היא יצרה את הסיסמה המסלפת: "קסטנר טוהר על ידי בית המשפט העליון" כותרות העתונים ושרות השדור, סובגויות התרשות הזרות, רדיו לונדון ועתוני אמריקה הצטרפו לתרועה. עוד לפני שנגמרה אף קריאת החלק הראשון של פסק דינו של השופט הראשון, ומבלי שיוע איש אם זוהי דעתו של איש יחיד, או של אחרים, או של כולם, השתלטה דיעה מוגמרת בדעת